

OmaTahto –kansalaisaloite (KAA 8/2020 vp)

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto

**Merituuli Mähkä
Hallitusneuvos**

10.2.2022

Voimassa oleva lainsäädäntö

Raskauden keskeyttämisen edellytyksistä säädetään raskauden keskeyttämisestä annetussa laissa (239/1970). Lain 1 §:n mukaan raskaus voidaan naisen pyynnöstä keskeyttää:

- 1) kun raskauden jatkuminen tai lapsen synnyttäminen hänen sairautensa, ruumiinvikansa tai heikkoutensa vuoksi vaarantaisi hänen henkensä tai terveytensä; (kahden lääkärin lausunto)
- 2) kun hänen tai hänen perheensä elämänotot ja muut olosuhteet huomioon ottaen lapsen synnyttäminen ja hoito olisi hänelle huomattava rasitus; (rv 0-12: kahden lääkärin lausunto)
- 3) kun hänet on saatettu raskaaksi olosuhteissa, joita tarkoitetaan rikoslain (39/1889) 17 luvun 22 §:ssä, 20 luvun 1 tai 2 §:ssä, 5 §:ssä, 6 §:n 2 momentissa taikka 7 tai 7 b §:ssä; (=raskaaksi saattamiseen liittyy seksuaalirikos) (rv 0-12: kahden lääkärin lausunto)
- 4) kun hän raskaaksi saatettaessa ei ollut täyttänyt seitsemäätoista vuotta tai oli täyttänyt neljäkymmentä vuotta taikka kun hän on jo synnyttänyt neljä lasta; (rv 0-12: yhden lääkärin lausunto)
- 5) kun on syytä otaksua, että lapsi olisi vajaamielinen tai että lapsella olisi tai lapselle kehittyisi vaikea sairaus tai ruumiinvika; (rv 0-20 Valviran lupa)
- 6) kun jommankumman tai kummankin vanhemman sairaus, häiriytynyt sieluntoiminta tai muu niihin verrattava syy vakavasti rajoittaa heidän kykyään hoitaa lasta. (rv 0-12 kahden lääkärin lausunto)

5.3 §: Valvira voi myöntää luvan raskauden keskeytykseen, jos hakija on alle 17-vuotias tai jos siihen on muuten erityistä syytä raskausviikoilla 12-20 (ei koske 1 kohtaa).

5a § : Valvira voi antaa luvan raskauden keskeyttämiseen raskausviikoilla 20-24, jos lapsivesi- tai ultraäänitutkimuksella, serologisilla tutkimuksilla taikka muulla vastaavalla luotettavalla tutkimuksella on todettu vaikea sikiön sairaus tai ruumiinvika.

STM kannattaa keskeistä sisällöllistä muutosehdotusta

- STM pitää aloitteen keskeistä sisällöllistä uudistusehdotusta, so. että raskauden keskeytyksen saisi raskaana olevan omaan pyyntöön perustuen 12. raskausviikolle asti, perusteltuna ja kannatettavana.
- Vahvistaa raskaana olevan itsemääräämisoikeutta
- Raskauden keskeyttämisistä valtaosa (yli 95 % THL:n vuoden 2020 tilastojen mukaan) tehdään sosiaalisin perustein
- Terveystieteiden käytännöistä johtuen raskauden keskeyttämisen mainittuun viikkorajaan asti käytännössä saa omaan pyyntöön perustuen.
- THL:n tilastot: Vuonna 2020 lähes 92 prosenttia raskaudenkeskeytyksistä tehtiin ennen 12. raskausviikkoa. Ennen 9. raskausviikkoa tehtiin 78,6 prosenttia keskeytyksistä.

STM:n näkemys: esitykseen liittyy ongelmia

- STM:n käsityksen mukaan aloitteeseen liittyy niin sisällöllisiä kuin lakiteknisiiä oikeudellisia ongelmia
- Kansalaisaloitteen muotona on lakiehdotus, ei ehdotus lainsäädäntövalmisteluun ryhtymiseksi
- Ehdotetaan kokonaan uusi laki raskauden keskeyttämisestä
- Mallina on käytetty v.1970 lakia, joka on ajalta ennen perusoikeusuudistusta ja terveydenhuollon substanssilainsäädännön säätämistä
- Esitys on merkityksellinen erityisesti 1.2 § (ihmisarvon kunnioitus), 2.3 § (julkisen vallan käytön lakiperusteisuus), itsemääräämisoikeuden (johdettavissa mm. PL 7 ja 10 §:stä), 19.3 § (terveyspalvelut), 21 § (muutoksenhakuoikeus) ja 80.1 § (yksilön oikeuksien perusteista on säädettävä lailla) kannalta
- STM:n käsityksen mukaan monien säännösten sisältöä tulisi arvioida sekä säätää ehdotettua täsmällisemmin

Ehdotetun lain 1 ja 2 §

1.2 §: Raskaus voidaan raskaana olevan pyynnöstä keskeyttää kahdennentoista raskausviikon jälkeen

- 1) kun raskauden jatkuminen tai lapsen synnyttäminen vaarantaisi raskaana olevan hengen tai terveyden;
- 2) Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston antamalla luvalla, jos lapsivesi- tai ultraäänitutkimuksella, serologisilla tutkimuksilla taikka muulla vastaavalla luotettavalla tutkimuksella on todettu vaikea sikiön sairaus tai ruumiinvika, ei kuitenkaan kahdennenkymmenennenneljän raskausviikon jälkeen; tai
- 3) Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston **muusta erityisestä syystä antamalla luvalla**, ei kuitenkaan kahdennenkymmenennen raskausviikon jälkeen.
 - Ei tarkempaa sääntelyä kriteereistä, milloin raskaus voidaan keskeyttää kohdan mukaan
 - Valviralle jäisi laaja harkintavalta
 - Ongelmallista perustuslain kannalta, erityisesti itsemääräämisoikeus ja PL 80.1 §

2 §: Jos raskaana oleva terveydentilansa tai muun vastaavan syyn vuoksi ei kykene esittämään pätevää pyyntöä raskauden keskeyttämiseen, se voidaan suorittaa hänen laillisen edustajansa hakemuksesta, jos painavat syyt puoltavat toimenpidettä.

- Biolääketiedesopimus, YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus
- Jos sääntely katsotaan mahdolliseksi ja tarpeelliseksi, tulisi säätää tarkemmin ->vaatisi perusteellisen arvion

Muita PL-näkökulmasta tarkastelua vaativia säännöksiä

- 3.2 §: Henkilölle, jolle on suoritettu raskauden keskeyttäminen, on annettava ehkäisyneuvontaa
 - Terveystieteiden huollon velvoite antaa vai potilaan velvoite vastaanottaa neuvonta?
- lain 8 §:n sääntely asetuksella pääosin säädettävästä raskauden keskeyttämis- ja sterilisointisäätöjen lautakunnasta
 - Edellyttäisi arviointia PL 2.3 ja 80.1 §:n kannalta
- lain 8.1 §:ssä oleva valituskielto
 - Edellyttäisi arviointia PL 21 §:n kannalta
- lain 10 §:n 1 momentin asetuksenantovaltuutus
 - Epätarkka perustuslakivaliokunnan käytännön vastaisesti

Muita tarkastelua vaativia säännöksiä

- 5 §:n säännös potilaan terveystietojen selvittämisestä on todennäköisesti tarpeeton
 - hyvästä hoidosta ja potilastietojen luovutuksesta säädetään terveydenhuollon yleislainsäädännössä
- 6 §:n sääntely Valviran myöntämästä luvasta sairaalalle, jossa kirurginen keskeytys tehdään ja sääntely siitä, että muun kuin julkisen sektorin palveluksessa olevan lääkärin oikeus tehdä raskauden keskeytys edellyttää Valviran luvan
 - Laissa ei muutenkaan säädetä oikeuksista yksittäisen toimenpiteen tekoon
 - Yksityisen terveydenhuollon tarvitsemista luvista säädetään yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990)
 - STM:ssä valmistelussa olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa koskevassa yleislaissa on tarkoitus säätää julkisten ja yksityisten palveluntuottajien toiminnalle asetettavista vaatimuksista, rekisteröinnistä ja valvonnasta
 - Arvioitava tarpeellisuutta
- rangaistussääntely on poistettu ilman perusteluja siitä, miksi kumoamista ehdotetaan

STM:n kanta esitykseen

- STM ei puolla ehdotetun uuden lain raskauden keskeyttämisestä säätämistä, koska usea ehdotettu säännös vaatisi jatkoselvitystä, eikä ehdotettu uusi laki kaikin osin vastaisi nykyisiä lainsäädännölle asetettuja perustuslaillisia ja juridis-teknisiä standardeja.
- Kokonaan uuden lain antaminen tai lain muu laaja päivittäminen vaatisi normaalin lainvalmisteluprosessin ministeriössä.
 - STM selvyiden vuoksi toteaa, että hallitusohjelmassa ei ole kirjausta raskauden keskeyttämisen lainsäädännön uudistamisesta eikä ministeriössä ole varattu resursseja tällaiseen työhön.
 - Olisi todennäköisesti paljon valmistelua ja aikaa vaativa hanke.
- Sen sijaan voitaisiin pohtia, voidaanko aloitteen keskeinen sisältö (raskauden keskeyttäminen omaan pyyntöön perustuen 12. raskausviikolle asti) toteuttaa osana kansalaisaloitteen eduskuntakäsittelyä voimassa olevaa lakia raskauden keskeyttämisestä muuttamalla siten, että lakia muutetaan vain välttämättömin osin.
 - STM:llä ei ole vielä kokonaiskäsitystä siitä, kuinka iso valmistelutyö vähimmäistason muutosten laatiminenkin olisi

Muuta

- Kansalaisaloitteen käsittelyssä on esitetty näkökantoja, jonka mukaan voimassa olevan lain yhden tai kahden lääkärin lausuntoa vaativa menettely on perusteltu sen takia, että tämä varmistaa raskaana olevalle asianmukaisen lääketieteellisen hoidon ja neuvonnan antamisen.
- Kaikkea potilaan hoitoa, mukaan lukien raskauden keskeytystä, koskee terveydenhuollon yleislainsäädännöstä tulevat velvoitteet.
- Potilaslaki:
 - 3.2 § oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon
 - 5.1 §: potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan.

Ammattihenkilölaki

- 15 §: Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksyttyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituva hyöty ja sen mahdolliset haitat.

Terveydenhuoltolaki, mm.

- 13 §: kunnan on järjestettävä alueensa asukkaille ehkäisyneuvontaa ja muita seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistäviä palveluja
- 53 a §: terveydenhuollon ammattihenkilön on arvioitava, onko potilaalla ilmeinen sosiaalihuollon tarve myös kiireettömän hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä.

Sosiaalihuoltolaki

- 14 §:ssä säädetään veloitteesta järjestää kunnallisia sosiaalipalveluita, kuten sosiaaliohjausta, perhetyötä ja kasvatus- ja perheneuvontaa.
- STM:n käsityksen mukaan lääkärin lausunnoista raskauden keskeyttämisen edellytyksenä ennen 12 rv edenneissä raskauksissa ei ole tarpeen säätää hyvän terveydenhuollon takaamiseksi, vaan lausunnot liittyvät lakisääteisen perusteen toteamiseen
 - hoitoon soveltuu aina terveydenhuollon yleissääntely